

voorbeeld moge dienen het energie-b. van de moderne natuurwetenschap, dat verschijnselen als warmte en beweging, die onder het zinnelijk ervaringsaspect beschouwd kwalitatief volkomen verschillend zijn, onder het energie-aspect in één relatie-b. samenvat. Een ander voorbeeld levert het wetenschappelijk juridisch b. van rechtssubject, waaronder zowel individuele personen, als staten, kerken, stichtingen, verenigingen enz. onder het juridisch ervaringsaspect worden verenigd. Uiteraard mag de draagwijdte dezer wetenschappelijke relatie-b. niet worden overschat. Het gevaar dreigt voortdurend, dat deze b. worden verabsoluteerd en verre buiten de grenzen van het ervaringsaspect, waarop ze bij uitsluiting betrokken zijn, worden toegepast. Zo tracht bv. het moderne materialisme de gehele werkelijkheid naar al haar aspecten te herleiden tot energie-betrekkingen, gelijk het psychologisme tracht de gehele ervaringswerkelijkheid te herleiden tot betrekkingen tussen zinnelijke gevoelsgevoelenswordingen, en het moderne historisme de gehele werkelijkheid reduceert tot betrekkingen van historische aspect-gaardheid. Daarom is het noodzakelijk er op te wijzen, dat de wetenschappelijke begripsvorming nimmer de naïeve ervaring kan *terzij stellen* of *vervangen*. De laatste vat de werkelijkheid *integraal* in de onverbreekelijke samenhang van al haar aspecten. Ook het naïeve, vóór-wetenschappelijk ding-b. is steeds betrokken op een integraal geheel, waarin de verschillende ervaringsaspecten impliciet in hun samenhang worden gevat. Zo is in het naïef b. van een vogelnestje bv. de betrekking gevat tussen een zelf niet levend voorwerp en het vogel-leven, waarin het als object fungeert, ondanks het feit, dat deze kenmerkende betrekking slechts aan een begrips-*voorstelling* wordt geanalyseerd. Daarom kunnen de wetenschappelijke relatie-b. ook de naïeve begripsvorming niet *afbreken*, maar slechts wetenschappelijk *verdiepen*. Natuur- en scheikunde kunnen ons niet leren, wat een vogelnestje als integraal geheel is. Ze kunnen ons slechts een wetenschappelijk b. geven van zijn fysisch-chemisch aspect.

Als een tussenschakel tussen de voor-wetenschappelijke begrippen en de wetenschappelijke relatie-b. fungeren de zg. generieke en specifieke b. Deze laatste zijn methodisch het eerst door Plato en Aristoteles ontwikkeld op het voetspoor van Socrates. Deze methode van begripsvorming berust op de rangschikking van concrete individuele dingen of verschijnselen onder typen van meer of minder algemeen karakter en sluit in dit opzicht meer aan bij de naïeve begripsvoorstellingen dan de abstracte relatie-b. der moderne wetenschap. Men zoekt de typische kenmerken van een ding of verschijnsel op te sporen, door het onder een algemeen typisch soortbegrip (*genus*) te brengen, terwijl dan in afdalende reeks door de toevoeging van specifieke kenmerken het onder steeds specifiekere begripsbepalingen wordt gebracht. Deze methode van begripsvorming krijgt haar eigenlijk wetenschappelijk karakter eerst door aan haar de vroeger besproken relatie-b. ten

grondslag te leggen, die verband houden met de uiteenlegging der werkelijkheid in haar verschillende aspecten. Ze kan echter niet — gelijk nog steeds geschiedt — worden toegepast om de fundamentele aspecten onzer ervaring (zals het fysische, het biotische, het historische, het economische, het juridische) zelve in b. te vatten. Immers deze aspecten zijn niet onder een hoger *genus* te brengen, om ze dan door toevoeging van specifieke kenmerken van elkander te onderscheiden, maar zijn zelve de laatste bepalingen van de wijzen (*modi*), waarop wij de werkelijkheid ervaren.

Van geheel andere aard dan de voor-wetenschappelijke b., de wetenschappelijke relatie-b. en de specifieke en generieke b., zijn de zg. metafysische b., die geacht worden betrokken te zijn op een werkelijkheid die geheel onafhankelijk van het menselijk bewustzijn bestaat, een zg. werkelijkheid „an sich”, die alleen aan het theoretisch logisch denken toegankelijk zou zijn. Tot deze b. behoort bv. het zg. metafysisch zijnsb. (zie *Analogie*), het metafysisch substantiebegrip, en het metafysisch causaliteitsb. (zie *Causaliteit*). Van b. in eigenlijke, logische zin, kan hier niet gesproken worden, daar ze aan de logische eisen voor de begripsvorming niet voldoen. Door hun ongekwaliificeerd zg. analogisch karakter komen ze in strijd met het logisch identiteitsprincipe, omdat ze niet eenzinnig zijn, maar aan datgene wat ze als gemeenschappelijk predikaat aan de dingen toekennen, principieel verschillende betekenis toekennen. PROF. DR. H. DOOYEWEERD

BEGROTING, KERKELIJKE zal vooral daar worden gewent, waar de financiën der gemeente van een weinig overzichtelijk karakter zijn geworden, niet zonder inspanning bijeen gebracht worden en vooral waar zij door bredere kerkelijke instanties worden gecontroleerd. De Ned. Herv. Kerk kent de diaconale en de kerkvoogdelijke b. De diaconale b. wordt in concept opgemaakt door het college van diaconen en daarna door de kerkeraad vóór 1 nov. vastgesteld en daarna toegezonden aan het prov. college van toezicht, dat bevoegd is binnen één maand na de toezending met de kerkeraad over wijzigingen en aanvullingen in overleg te treden; zonodig neemt het breed moderamen der prov. kerkvergadering een beslissing over niet opgeloste meningsverschillen. Bij de kerkvoogdelijke b. wordt een analoge weg gevolgd, met dien verstande dat na het overleg met de kerkeraad de b. door het college van kerkvoogden wordt vastgesteld; bij meningsverschillen met de kerkeraad neemt de prov. kerkvoogdijcommissie een beslissing. Deze verschillen laten zich verklaren uit het in 1951 bereikte compromis tussen „bestuur” en „beheer”. In gemeenten, waar de kerkvoogden nog geen zitting hebben in de kerkeraad wordt de b. vastgesteld volgens de plaatselijke reglementen dezer gemeenten; in gemeenten met zg. „vrij beheer” meestal in samenwerking van kerkvoogden en notabelen, in gemeenten met „beheer onder toezicht” onder controle van het prov. college van toezicht. Daar met het voorbereiden, vaststellen en controleren der b. uit-